

พุทธนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อเสริมสร้าง ทักษะแห่งพุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสังคมศึกษา

BUDDHIST INNOVATIONS IN ACTIVE LEARNING TO ENHANCE 26TH-CENTURY SKILLS FOR SOCIAL
STUDIES TEACHERS.

ปิยวรรณ สง่าจิต¹

นักวิชาการอิสระ

Piyavan Sangachit¹

Independent scholar

Corresponding Author E-mail phongnarin.paper@gmail.com

(Received : March 5, 2026; Edit : March 12, 2026; accepted : March 14, 2026)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอระบบพุทธนวัตกรรม การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สำหรับครูสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงใน พุทธศตวรรษที่ 26 ซึ่งเป็นยุคแห่งปัญญาประดิษฐ์ขั้นสูง (Advanced AI) และการหลอมรวมโลกจริงกับโลกเสมือน ผลการวิเคราะห์พบว่าการศึกษาในยุคนี้จำเป็นต้องบูรณาการทฤษฎีระบบ เข้ากับหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญา โดยนวัตกรรมดังกล่าวขับเคลื่อนผ่าน 5 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การวิเคราะห์บริบทโลกดิจิทัลและทักษะ 3Rs x 7Cs 2) การออกแบบโครงสร้างปัจจัยนำเข้า (Input) ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงเข้าสู่สมมติฐาน 3) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านรูปแบบ PBL และบันได 5 ขั้น (5 STEPS) 4) การประเมินผลเชิงวิญญานกลายนิมิตเพื่อชี้แนะการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน และ 5) การประเมินผลเชิงระบบตามแนวคิดของ Stufflebeam ผลการสังเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ระบบพุทธนวัตกรรมนี้ส่งผลให้ครูสังคมศึกษาเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนเนื้อหา สู่การเป็นกลายนิมิตทางปัญญา ที่สามารถใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือประมวลผลโยนิโสมนสิการ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนคือการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีสมรรถนะสูงควบคู่กับคุณลักษณะทางจริยธรรม สามารถดำรงตนและสร้างสรรค์สันติธรรมท่ามกลางความผันผวนของโลกอนาคต

คำสำคัญ พุทธนวัตกรรม, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning), พุทธศตวรรษที่ 26, ครูสังคมศึกษา

Abstract

This academic article aims to present the "Buddhist Innovation System" in Active Learning for social studies teachers, designed to develop learners' competencies for the 26th Buddhist Century—an era defined by Advanced Artificial Intelligence (AI) and the seamless integration of physical and virtual realities. The analysis indicates that modern education must integrate System Theory with Buddhist principles to cultivate intellectual immunity. This innovation operates through five core stages: 1) Analyzing the digital global context and 3Rs x 7Cs skills; 2) Designing an input structure that links Big Data with Samma-ditthi (Right View); 3) Implementing Active Learning through Problem-Based Learning (PBL) and the 5-STEPs process; 4) Cultivating the spirit of Kalyanamitra (Noble Friendship) to guide the mindful use of technology; and 5) Conducting systematic evaluation based on Stufflebeam's model. The synthesis reveals that this Buddhist Innovation System transforms the role of social studies teachers from traditional instructors into "Cognitive Mentors" capable of utilizing technology as a tool to foster Yonisomanasikara (Analytical Reflection). Consequently, learners emerge as digital citizens who possess high performance coupled with moral discernment, enabling them to navigate future volatility and contribute to sustainable global peace.

Keyword Buddhist Innovation, Active Learning, 26th Buddhist Century, Social Studies Teachers

บทนำ

สังคมโลกในพุทธศตวรรษที่ 26 ก้าวเข้าสู่ยุคแห่งความพลิกผันที่นิยามด้วยการทำลายกำแพงทางกายภาพและพรมแดนสมมติอย่างสิ้นเชิง โดยมีกลไกของเทคโนโลยีอุบัติใหม่และนวัตกรรมการสื่อสารขั้นสูงเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่เปลี่ยนสถานะของโลกให้กลายเป็นหมู่บ้านโลกที่มีความกระชับและเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้งในระดับโมเลกุล การเคลื่อนย้ายของผู้คนมิได้จำกัดอยู่เพียงการอพยพเพื่อความอยู่รอดหรือการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม แต่เป็นการไหลบ่าของแรงงานทักษะสูงและกลุ่มคนไร้พรมแดนที่สามารถโยกย้ายถิ่นฐานผ่านโครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมที่รวดเร็วระดับเหนือเสียงและการทำงานทางไกลที่ไร้รอยต่อ ส่งผลให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคมแบบพหุวัฒนธรรมนิยมที่เข้มข้นกว่ายุคสมัยใดในประวัติศาสตร์ ในมิติทางเศรษฐกิจระบบการค้าเสรีถูกแทนที่ด้วยเครือข่ายความร่วมมือทางเศรษฐกิจแบบดิจิทัลที่ทรัพยากร พลังงาน และทุนหมุนเวียนไปตามความต้องการของตลาดโลกที่เปลี่ยนแปลงวินาที่ต่อวินาที่ การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างภูมิภาคส่งผลให้วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในจุดหนึ่งของโลกสามารถส่งแรงสั่นสะเทือนถึงอีกซีกโลกหนึ่งได้อย่างฉับพลัน ขณะที่โครงสร้างการเมืองการปกครองต้องเผชิญกับความท้าทายจากอิทธิพลของรัฐที่ไม่ใช่รัฐและมิติมหาชนในโลกออนไลน์ที่ทรงพลัง จนทำให้รูปแบบการใช้อำนาจรัฐต้องปรับตัวสู่ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมที่ซับซ้อนขึ้นอย่างเลี่ยงไม่ได้ ภายใต้สภาวะดังกล่าว ความรู้และข้อมูลข่าวสารได้กลายเป็นสินทรัพย์ที่มีค่าสูงสุดแต่ก็มีความผันผวนสูงสุดเช่นกัน ข้อมูลมหาศาลหรือบิกดาต้าถูกส่งผ่านและแปรรูปด้วยปัญญาประดิษฐ์ทำให้เกิดวงจรขององค์ความรู้ที่เป็นพลวัต มีการเกิดใหม่และเสื่อมสลายของทักษะวิชาชีพอย่างรวดเร็วตลอดเวลา จนมนุษย์ในศตวรรษนี้จำเป็นต้องมีสมรรถนะในการเรียนรู้ซ้ำและถอดถอนความรู้เดิมเพื่อปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่ทวีความรุนแรงและซับซ้อนในทุกมิติ ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมพุทธศตวรรษที่ 26 คือยุคสมัยแห่งความเชื่อมโยงที่แยกขาดจากกันไม่ได้ โดยมีความเร็วและความเปลี่ยนแปลงเป็นบรรทัดฐานใหม่ที่กำหนดวิถีชีวิตและการดำรงอยู่ของมวลมนุษยชาติอย่างเบ็ดเสร็จและสมบูรณ์ (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2569 : ออนไลน์)

พุทธศตวรรษที่ 26 ถือเป็นยุคทองแห่งการปฏิรูปการศึกษาที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีล้ำสมัย ซึ่งเข้ามาทำลายข้อจำกัดของห้องเรียนแบบดั้งเดิมและเปิดประตูสู่โลกแห่งการเรียนรู้ที่ไร้ขีดจำกัด ส่งผลให้เกิดการอุบัติของทฤษฎีและแนวคิดใหม่ที่พลิกโฉมหน้าประวัติศาสตร์การสอนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทฤษฎีการสร้างความรู้ และทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ได้กลายเป็นเสาหลักในการเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์ จากเดิมที่เคยมองว่าการเรียนรู้คือการรับสารทางเดียวจากครูผู้สอน ไปสู่การมองว่าการเรียนรู้คือกระบวนการภายในที่ผู้เรียนสร้างความหมายขึ้นเองผ่านประสบการณ์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การจัดการเรียนการสอนในยุคนี้จึงมิใช่เพียงการใช้สื่อหรือวิธีการสอนส่วนตัวมาบรรยายเนื้อหา แต่เป็นการที่ครูต้องสวมบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ที่ประยุกต์ใช้จิตวิทยาการเรียนรู้เชิงลึกมาออกแบบสภาพแวดล้อมและกิจกรรมที่เอื้อต่อการสืบเสาะหาความรู้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการลงมือปฏิบัติ (Active Learning) ด้วยตนเองอย่างกระตือรือร้น การเรียนรู้จึงเปลี่ยนสถานะจากการถูกสอน มาเป็นการสร้างสรรค์ ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเป็นผู้ขับเคลื่อนกระบวนการทางปัญญาด้วยการกระทำและประสบการณ์ตรงของตนเอง (พนมนคร มีราคา, 2560 : 27)

หลักการสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิรูปกระบวนทัศน์ทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่รอบด้าน โดยวางรากฐานในการจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือในการเจียรไนคนไทยให้สมดุลงាំងทางกาย จิตใจ ปัญญา และคุณธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ซึ่งความโดดเด่นของกฎหมายฉบับนี้อยู่ที่การประกาศใช้หลักการผู้เรียนสำคัญที่สุด ตามมาตรา 22 ที่เชื่อมั่นในศักยภาพการเรียนรู้ด้วยตนเองของมนุษย์ทุกคน ส่งผลให้ครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ควบคุมมาเป็นผู้ส่งเสริมให้เด็กได้เติบโตตามธรรมชาติและเติมตามขีดความสามารถเฉพาะตัว สอดรับกับแนวทางในมาตรา 24 ที่เน้นย้ำถึงการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ผ่านการออกแบบเนื้อหาและกิจกรรมที่เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลและความถนัดที่หลากหลาย โดยมุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์ การเผชิญหน้ากับปัญหาในสถานการณ์จริง และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สิ่งสำคัญที่สุดคือการเปลี่ยนห้องเรียนให้กลายเป็นพื้นที่แห่งการปฏิบัติจริงที่ผู้เรียนต้อง คิดเป็น ทำเป็น และได้รับการบ่มเพาะนิสัยรักการอ่าน รวมถึงการใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-long Learning) เพื่อให้การศึกษาไม่ใช่เพียงการจบหลักสูตร แต่คือการสร้างรากฐานที่เข้มแข็งในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 12)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้วางรากฐานสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนผ่านสมรรถนะหลัก 5 ประการ ซึ่งสอดคล้องอย่างลงตัวกับทักษะจำเป็นในพุทธศตวรรษที่ 26 โดยมุ่งเน้นความสามารถในการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะและประสบการณ์ การคิดวิเคราะห์สังเคราะห์อย่างมีระบบ การแก้ปัญหาและอุปสรรคอย่างมีวิจารณญาณ การประยุกต์ใช้ทักษะชีวิตเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการรู้เท่าทันเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 13) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับทักษะแห่งอนาคตในรูปแบบ 3Rs x 7Cs ที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ยุคใหม่ โดย 3Rs เน้น

พื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน และคณิตศาสตร์ ส่วน 7Cs มุ่งเน้นการยกระดับขีดความสามารถรอบด้าน (วิจารณ์ พานิช, 2555 : 67) ประกอบด้วย การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและรู้เท่าทันสื่อ ความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม การสร้างสรรค์นวัตกรรม การเชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์และ ICT การมีทักษะอาชีพและการพึ่งพาตนเอง รวมถึงความเข้าใจในความต่างของวัฒนธรรมและกระบวนทัศน์ (Bernie Trilling & Charles Fadel, 2009 : 175) การบูรณาการระหว่างสมรรถนะตามหลักสูตรแกนกลางและทักษะแห่งศตวรรษที่ 26 นี้ จึงเป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมผู้เรียนให้มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ซับซ้อนและเป็นพลวัตได้อย่างยั่งยืน

ผู้จัดทำได้เห็นวาทะกลางกระแสธารของเทคโนโลยีอุบัติใหม่และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในพุทธศตวรรษที่ 26 ที่แม้จะสร้างความสะดวกสบายและเชื่อมโยงโลกเข้าด้วยกัน แต่ในขณะเดียวกันกลับส่งผลให้เกิดภาวะจิตวิญาณเหือดแห้ง และความผันผวนทางค่านิยมอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นโจทย์ที่ยากยิ่งกว่าศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายวิชา สังคมศึกษา ที่มักถูกมองว่าเป็นวิชาที่มีเนื้อหาปริมาณมากและไกลตัว ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ในรูปแบบเดิมเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญา ให้แก่ผู้เรียนได้ ด้วยเหตุนี้ การนำทฤษฎีระบบ (System Theory) มาใช้เป็นโครงสร้างหลักในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยให้กระบวนการสอนมีความเป็นเหตุเป็นผล สอดประสานกันอย่างเป็นองค์รวม และไม่สะเปะสะปะ โดยเมื่อนำมาบูรณาการเข้ากับองค์ความรู้ทางพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักสัมมาทิฐิ จะกลายเป็นเข็มทิศสำคัญที่ช่วยกำกับทิศทางของการใช้เทคโนโลยีและสมรรถนะในยุคใหม่ให้เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์ มิใช่เพื่อทำลายล้าง ผู้จัดทำจึงเล็งเห็นความจำเป็นในการพัฒนาพุทธนวัตกรรมทางการศึกษาที่หลอมรวมระหว่างความก้าวหน้าทางนวัตกรรมและรากฐานทางจิตใจที่แข็งแกร่ง เพื่อยกระดับบทบาทของครูสังคมศึกษาจากการเป็นเพียงผู้ส่งผ่านข้อมูล สู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่สามารถบ่มเพาะผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พร้อมรับมือกับความท้าทายในพุทธศตวรรษที่ 26 ได้อย่างสง่างามและยั่งยืนและพร้อมดำรงชีวิตในโลกอนาคตได้ดีในสังคม

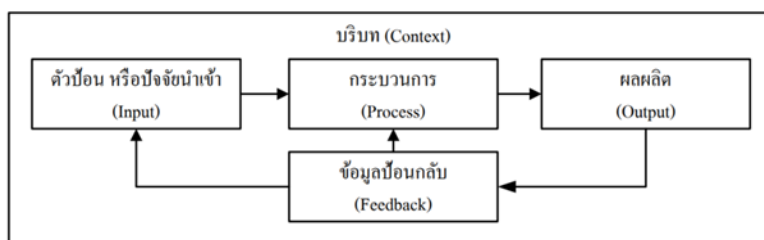
ระบบและการจัดการเรียนรู้ในเชิงบูรณาการ

ในด้านการจัดการศึกษายุคใหม่ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างของระบบ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการวางรากฐานนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดสำคัญดังนี้

1. ความหมายของระบบ

ระบบเป็นนิยามที่มีความหมายครอบคลุมทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) โดยนักวิชาการได้ให้มุมมองที่หลากหลาย อาทิ Banathy ได้อธิบายว่าระบบคือการรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์ออกแบบและคิดสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (Banathy, 1968 : 187) ขณะที่ Silver & Silver มองว่าระบบคือหน่วยรวมขององค์ประกอบย่อยที่ทำงานประสานกันภายใต้วัตถุประสงค์ของระบบใหญ่และมีความเชื่อมโยงกับหน่วยอื่นอย่างต่อเนื่อง (Silver & Silver, 1976 : 289)

2. องค์ประกอบของการจัดระบบ

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของการจัดระบบ

ที่มา: ชัยยงค์ พรหมวงศ์, ชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา เล่ม 1 หน่วยที่ 1-5

การทำงานของระบบจะบรรลุผลได้ต้องอาศัยการประสานงานขององค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่ง Bertalanffy และ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ มีทัศนะสอดคล้องกันว่าระบบต้องประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs) คือทรัพยากรที่จำเป็น 2) กระบวนการ (Process) คือขั้นตอนการดำเนินงาน 3) ผลผลิต (Outputs) คือผลที่ได้รับ และ 4) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อใช้ในการควบคุมและรักษาสมดุลของระบบ (Bertalanffy, 1968 : 14; ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2551 : 175) นอกจากนี้ Smith ยังได้ระบุเพิ่มเติมถึงส่วนที่ 5 คือ สภาพแวดล้อม (Environment) เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานของระบบที่ต้องพิจารณาอย่างถ่องแท้ (Smith, 1982 : 17)

3. ขั้นตอนการพัฒนาระบบ

เพื่อให้ระบบสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด Smith ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนา 6 ประการ ประกอบด้วย

- 1) การวางแผนระบบ (Planning) เพื่อกำหนดพฤติกรรมในอนาคต
- 2) การออกแบบระบบ (Design) เพื่อจำลองภาพรวมก่อนปฏิบัติจริง
- 3) การปรับปรุงและพัฒนาระบบ (Improvement and Development) ทดสอบในสถานการณ์ที่เป็นพลวัต
- 4) การนำไปใช้จริง (Implementation) ในสภาพแวดล้อมจริง
- 5) การบริหารระบบ (Operation) การกำกับติดตามและควบคุม
- 6) การประเมินผลระบบ (Evaluation) เพื่อวัดประสิทธิผลในภาพรวมจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (Smith, 1982 : 55-60)

4. การประเมินระบบ

การตัดสินคุณค่าของระบบต้องอาศัยเกณฑ์มาตรฐานที่ชัดเจน โดย สตฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ได้นำเสนอ 4 มาตรฐานหลัก ประกอบด้วย

- 1) **มาตรฐานการใช้ประโยชน์** (Utility standards) ประกันว่าผลการประเมินตอบสนองความต้องการของผู้ใช้และทันเวลา
- 2) **มาตรฐานความเป็นไปได้** (Feasibility standards) ประกันว่ากระบวนการประเมินสอดคล้องกับความจริงปฏิบัติได้ และคุ้มค่า
- 3) **มาตรฐานความเหมาะสม** (Propriety standards) ประกันว่าการประเมินเป็นไปตามกฎระเบียบจรรยาบรรณ และคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล
- 4) **มาตรฐานความถูกต้อง** (Accuracy standards) ประกันว่ามีการใช้เทคนิคที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือและเป็นปรนัย (Stufflebeam, 1971 : 1117-1119)

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ของสังคมโลกใน พุทธศตวรรษที่ 26 ที่มีความโดดเด่นในด้านความเร็วของข้อมูลข่าวสารและความซับซ้อนของเทคโนโลยี การจัดการศึกษาจึงมีอาจหยุดนิ่งอยู่เพียงรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ทางเดียวได้อีกต่อไป การปฏิรูปกระบวนการทัศน์ตามเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และ หลักสูตรแกนกลางฯ พ.ศ. 2551 จึงเป็นกุญแจสำคัญที่มุ่งเน้นการสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ผ่านสมรรถนะหลัก 5 ประการ และทักษะในศตวรรษใหม่แบบ 3Rs x 7Cs หัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนนี้คือการนำ ระบบและการจัดการเรียนรู้ในเชิงพุทธบูรณาการ มาประยุกต์ใช้ โดยอาศัยโครงสร้างทางระบบที่เข้มแข็งตั้งแต่การวางแผน การออกแบบกระบวนการ (Process) ไปจนถึงการประเมินผลตามมาตรฐานของ Stufflebeam เพื่อสร้างสรรค์พุทธนวัตกรรมจัดการการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่มีประสิทธิภาพ สำหรับครูสังคมศึกษายุคใหม่ นวัตกรรมนี้จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการเปลี่ยนห้องเรียนให้เป็นพื้นที่แห่งการปฏิบัติจริง ช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ ภายใต้วินัยคุณธรรม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข

การจัดกิจกรรมและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ในพุทธศตวรรษที่ 26 บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของการพัฒนาผู้เรียนให้สมบูรณ์พร้อม ครูสังคมศึกษาจำเป็นต้องมีความเข้าใจในรากฐานของการจัดกิจกรรมและรูปแบบการบูรณาการที่หลากหลาย ดังนี้

1. ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือการออกแบบโปรแกรมการสอนหรือลักษณะการเรียนการสอนที่มีกระบวนการดำเนินการตามแผนการเรียนรู้ที่วางไว้ (ลัดดา สุขปรีดี, 2523 : 29) โดยถือเป็นสื่อรูปแบบหนึ่งที่สามารถใช้สื่อประสม หลายชนิดร่วมกัน (เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต, 2528 : 291) เพื่อวัตถุประสงค์สำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาอย่างชัดเจน ลึกซึ้ง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนอำนวยความสะดวกต่อการจัดการสอนของครู (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2525 : 185)

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ตามแนวทางหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นมาตรฐาน ได้กำหนดรูปแบบการบูรณาการเพื่อให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ไว้ 6 ลักษณะสำคัญ (กรมวิชาการ, 2540 : 35) ดังนี้

- 1) แบบเน้นเฉพาะสาขาวิชา แยกย่อยเนื้อหาเป็นวิชาต่าง ๆ โดยมีการบูรณาการระหว่างกันน้อยมาก

- 2) แบบสาขาวิชาคู่ขนาน จัดลำดับบทเรียนให้สอดคล้องและเชื่อมโยงระหว่างวิชาในขอบข่ายเดียวกัน
- 3) แบบหลายสาขาวิชามารวมกัน นำวิชาที่เกี่ยวข้องกันมารวมเป็นหน่วยเดียวเพื่อการศึกษาที่ลึกซึ้ง
- 4) แบบสหวิทยาการ นำทุกวิชาในหลักสูตรมารวมเข้าด้วยกันเป็นหน่วยการเรียนรู้ในภาพรวม
- 5) แบบวันแห่งการบูรณาการ จัดกิจกรรมบูรณาการเต็มวันโดยยึดปัญหาหรือความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก
- 6) แบบบูรณาการอย่างสมบูรณ์ การสร้างเนื้อหาการเรียนรู้ที่อ้างอิงจากวิถีชีวิตจริงของผู้เรียนในแต่ละวัน

3. บทบาทและความรู้ที่จำเป็นสำหรับครู

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่มีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการจัดการ (กรมวิชาการ, 2540 : 52) ได้แก่

- 1) ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาและจิตวิทยา ครูต้องรู้ลึกในเรื่องที่สอนและประยุกต์ใช้จิตวิทยาพัฒนาการตามวุฒิภาวะของผู้เรียน เช่น ในระดับประถมต้น (ป.1-3) ควรเน้นการปลูกฝัง สัมมาทิฐิ และหลักกรรมเพื่อวางรากฐานทางพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการเรียนรู้ภาษาแม่และทักษะการคิดคำนวณ
- 2) การปรับตามระดับการศึกษา ระดับประถมปลาย (ป.4-6) ควรเพิ่มสัดส่วนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่วนระดับมัธยมศึกษาควรเน้นการบูรณาการแบบสหวิทยาการที่เข้มข้นขึ้น
- 3) จิตวิญญาณความเป็นครู ครูต้องมีศีลธรรม จรรยา และเป็นแบบอย่างที่ดี (Role Model) เพื่อหล่อหลอมคุณธรรมให้กับศิษย์

สรุปการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในพุทธศตวรรษที่ 26 คือกระบวนการเชิงระบบที่เปลี่ยนผ่านจากการสอนแบบเดิมสู่ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเชิงรุก (Active Learning) โดยครูสังคัมศึกษาต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกที่ประสานทฤษฎี การสร้างความรู้เข้ากับสื่อประสมและรูปแบบการบูรณาการที่หลากหลาย ทั้งแบบสหวิทยาการและการเรียนรู้จากชีวิตจริง เพื่อ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และมีสัมมาทิฐิ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งสติปัญญาและคุณธรรม พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคตได้

Active Learning กับการเรียนรู้ในพุทธศตวรรษที่ 26 กระบวนทัศน์ใหม่สู่ทักษะแห่งอนาคต

การจัดการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ หรือ Active Learning ในยุคปัจจุบันมิใช่เพียงเทคนิคการสอน แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป เพื่อพัฒนาทักษะการคิดระดับสูง (Higher Order Thinking) ให้สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าข้อมูลในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Bonwell & Eison, 1991: 5; ไชยยศ เรื่องสุวรรณ, 2553: ออนไลน์)

1. ธรรมชาติและลักษณะสำคัญของ Active Learning

Active Learning มุ่งเน้นการลดบทบาทการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอน และเพิ่มบทบาทการสร้างความรู้ด้วยตนเองของ ผู้เรียน (Bonwell & Eison, 1991: 2) โดยมีลักษณะเด่นคือผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การอ่าน การอภิปราย และการ เขียน มากกว่าการนั่งฟังเพียงอย่างเดียว ก่อให้เกิดกระบวนการสะท้อนความคิด (Reflection) ที่รวดเร็วระหว่างผู้สอนและผู้เรียน (ทิศนา ขัมมณี, 2566: ศาสตร์การสอน) ซึ่งช่วยพัฒนาศักยภาพทางสมอง ทักษะการแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตจริง (ไชยยศ เรื่องสุวรรณ, 2553: ออนไลน์)

2. ทักษะจำเป็นในพุทธศตวรรษที่ 26 (3R x 7C)

ท่ามกลางในโลกยุคใหม่ ครูต้องเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) เพื่อการดำรงชีวิตที่ สมบูรณ์ (วิจารณ์ พานิช, 2555: 16-21) ซึ่งประกอบด้วย

3R (พื้นฐานสำคัญ) Reading (อ่านออก), (W)Riting (เขียนได้), และ (A)Rithmetics (คิดเลขเป็น)

7C (ทักษะสมรรถนะ) เช่น Critical Thinking and Problem Solving (การคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา), Creativity and Innovation (การสร้างสรรค์และนวัตกรรม), และ Collaboration, Teamwork and Leadership (ความร่วมมือ และการทำงานเป็นทีม) (Trilling & Fadel, 2009: 175)

3. กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกสู่โลกแห่งความเป็นจริง

การเรียนรู้ที่แท้จริงต้องเกิดขึ้นในสภาพที่ใกล้เคียงชีวิตจริงที่สุด ครูจึงต้องเปลี่ยนบทบาทจาก ผู้สอน เป็นผู้อำนวยความสะดวก ที่จุดประกายความสนใจผ่านกระบวนการหลัก (วิจารณ์ พานิช, 2555: 21) ดังนี้

การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing)

ภาพที่ 2 การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning : PBL)
ที่มา: Surasak Chaowalit, มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

Project-based Learning (PBL) เรียนรู้ผ่านโครงงาน 6 ขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษา สำรวจ และประดิษฐ์คิดค้นด้วยตนเอง (วิจารณ์ พานิช, 2555: 67)

Problem-based Learning (PBL) ใช้ปัญหาจริงเป็นฐานในการระดมสมองและสืบค้นเพื่อหาคำตอบผ่านกระบวนการกลุ่ม

Research-based Learning ใช้กระบวนการวิจัยเป็นหัวใจในการแสวงหาความรู้และทดสอบสมมติฐานด้วยตนเอง (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และทัศนีย์ บุญเติม, 2540: ออนไลน์)

กระบวนการเรียนรู้ผ่านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ผูกทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) เพื่อดึงความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลออกมา (วิจารณ์ พานิช, 2555: 18)

การเรียนรู้แบบบันได 5 ขั้น (5 STEPS): ประกอบด้วย 1) การตั้งคำถาม/สมมติฐาน 2) การสืบค้นความรู้ 3) การสรุปองค์ความรู้ 4) การสื่อสารและนำเสนอ และ 5) การบริการสังคมและจิตสาธารณะ (สพฐ., 2564: ออนไลน์)

สรุปการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ในพุทธศตวรรษที่ 26 คือกลไกสำคัญในการเปลี่ยนผ่านบทบาทผู้เรียนจากผู้รับความรู้ สู่ผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม ที่พร้อมเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเน้นกระบวนการลงมือปฏิบัติจริง ที่เชื่อมโยงกับโลกแห่งความเป็นจริง กระบวนการนี้มุ่งเน้นการบูรณาการข้อมูลข่าวสารเข้ากับหลักคุณธรรม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรมที่อำนวยความสะดวกต่อสังคมได้อย่างมีสัมมาทฤษฎี ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัตของโลกยุคใหม่

พุทธนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สำหรับครูสังคมศึกษา

การเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัตของพุทธศตวรรษที่ 26 สังคมโลกได้ก้าวสู่ยุคแห่งความซับซ้อนที่ไร้พรมแดน ข้อมูลข่าวสารกลายเป็นสินทรัพย์ที่มีค่าและผันผวนสูง (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2569: ออนไลน์) การกิจสำคัญของครูสังคมศึกษาในยุคนี้จากการหน้าที่ส่งผ่านเนื้อหาทางประวัติศาสตร์หรือหน้าที่พลเมืองแบบดั้งเดิม แต่คือการสร้างสรรค์ พุทธนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ที่บูรณาการระหว่างกระบวนการทางปัญญาสมัยใหม่และหลักพุทธธรรม เพื่อบ่มเพาะพลเมืองให้มีทักษะแห่งอนาคตควบคู่ไปกับสัมมาทฤษฎี

ระบบและกลไกการเรียนรู้เชิงรุก

หัวใจสำคัญของพุทธนวัตกรรมนี้คือการประยุกต์ใช้ ทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) และ ระบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 12) ครู

สังคมศึกษาต้องทำหน้าที่เป็น ผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) ที่มีความเข้าใจใน องค์ประกอบของระบบ ตั้งแต่การคัดสรรปัจจัยนำเข้า (Input) เช่น ข้อมูลดิจิทัลและแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ผ่านกระบวนการ (Process) คือการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ (Output) เป็นสมรรถนะผู้เรียน 5 ด้าน (Bertalanffy, 1968: 14; Smith, 1982: 17) โดยมี พุทธนวัตกรรม เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนให้การเรียนรู้มีความกระตือรือร้นและมีความหมายต่อชีวิตจริง

พลวัตของ Active Learning สู่ทักษะ 3Rs x 7Cs

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูสังคมศึกษาในยุคนี้ ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะ 3Rs x 7Cs โดยเฉพาะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) และความเข้าใจต่างวัฒนธรรม (Cross-cultural Understanding) (วิจารณ์ พานิช, 2555: 67) ครูต้องเปลี่ยนห้องเรียนให้เป็นพื้นที่แห่งการปฏิบัติจริงผ่านรูปแบบการบูรณาการที่หลากหลาย อาทิ การเรียนรู้ผ่านโครงงานและกิจกรรม (PBL & ABL) ให้ผู้เรียนสำรวจประเด็นทางสังคมหรือจริยธรรมในชุมชน แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรม (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2525: 185) กระบวนการเรียนรู้แบบบันได 5 ขั้น (5 STEPs) เริ่มจากการตั้งคำถามเชิงจริยธรรม ไปสู่การสืบค้นองค์ความรู้ดิจิทัล และจบลงด้วยการบริการสังคมด้วยจิตสาธารณะ (สพฐ., 2569: ออนไลน์)

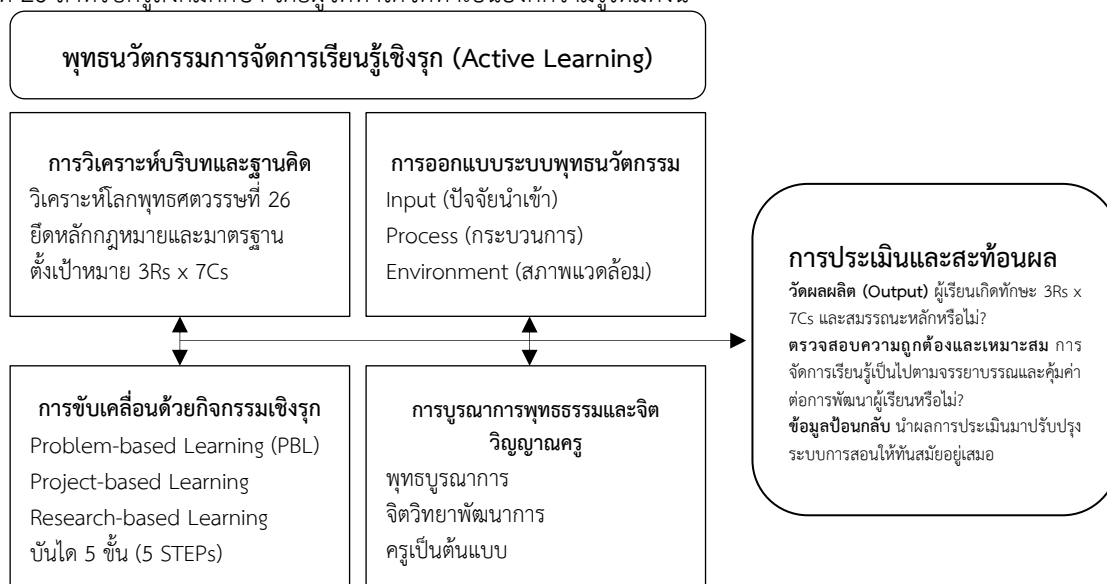
ความรู้ดิจิทัลและจิตวิญญาณครูสังคมศึกษา

ในโลกยุคดิจิทัล ครูสังคมศึกษาต้องมีสมรรถนะ ICT Literacy ที่เข้มแข็ง เพื่อนำทางผู้เรียนให้รู้เท่าทันสื่อ สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากอคติหรือวาระซ่อนเร้นในโลกออนไลน์ (ทักษะแห่งศตวรรษใหม่, 2569: ออนไลน์) อย่างไรก็ตาม พุทธนวัตกรรมที่สมบูรณ์จะเกิดขึ้นไม่ได้หากขาด จิตวิญญาณความเป็นครู ที่มีศีลธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดี (กรมวิชาการ, 2540: 52) ครูต้องใช้จิตวิทยาพัฒนาการ ในการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยเน้นการปลูกฝังความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมและการทำความเห็นให้ถูกต้อง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีและข้อมูลมหาศาลไปในทางที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสังคม

พุทธนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูสังคมศึกษาในพุทธศตวรรษที่ 26 จึงเป็นการหลอมรวมศาสตร์การสอนสมัยใหม่เข้ากับรากฐานทางคุณธรรมอย่างเป็นระบบ ครูต้องไม่เพียงแต่สอนให้ศิษย์เก่ง ในด้านวิชาการและเทคโนโลยี แต่ต้องสอนให้กล้า ในการใช้ดุลยพินิจ และการเจรจาต่อรอง ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Jenkins, 2009) เพื่อให้ผู้เรียนกลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ที่มีทั้งทักษะนวัตกรรมและหัวใจพุทธะ พร้อมที่จะเป็นพลเมืองดิจิทัล ที่รับผิดชอบต่อโลกและร่วมสร้างสรรค์สันติธรรมให้เกิดขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “พุทธนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อเสริมสร้างทักษะแห่งพุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสังคมศึกษา โดยผู้จัดทำได้จัดทำเป็นองค์ความรู้ใหม่ดังนี้

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่

พุทธนวัตกรรมจัดการการเรียนรู้เชิงรุกในพุทธศตวรรษที่ 26

กระบวนการสร้างสรรค์พุทธนวัตกรรมเริ่มต้นจาก การวิเคราะห์บริบทและฐานคิด ซึ่งครูสังคัมศึกษาต้องทำหน้าที่เป็น นักวิชาการที่เท่าทันต่อโลกพุทธศตวรรษที่ 26 โดยการทำความเข้าใจสถานะความผันผวนของเทคโนโลยีและข้อมูลมหาศาล ควบคู่ไปกับการยึดหลักกฎหมายและมาตรฐานทางการศึกษา โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนสูงสุด และหลักสูตรแกนกลางฯ 2551 เพื่อกำหนดทิศทางการสร้างทักษะ 3Rs x 7Cs ให้ผู้เรียนมีทั้งความรู้พื้นฐานและสมรรถนะในการ คิดวิเคราะห์สร้างสรรค์นวัตกรรมภายใต้วิถีพุทธวัฒนธรรม

เมื่อกำหนดเป้าหมายได้ชัดเจนแล้ว จะเข้าสู่ขั้นตอนของ การออกแบบระบบพุทธนวัตกรรม โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีระบบมา วางโครงสร้างการเรียนรู้ให้เป็นระเบียบ เริ่มจากการคัดสรรปัจจัยนำเข้า (Input) ที่ทรงพลัง ทั้งเนื้อหาสาระทางสังคมศึกษาและแหล่ง เรียนรู้ดิจิทัล โดยมีหลักพุทธธรรม เช่น สัมมาทิฐิและกฎแห่งกรรม เป็นแกนกลางในการคัดกรองข้อมูล จากนั้นจึงออกแบบ กระบวนการ (Process) ที่เปลี่ยนบทบาทครูให้เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) พร้อมทั้งสร้างสภาพแวดล้อม (Environment) ที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Learning by Doing) เพื่อเปลี่ยนห้องเรียนให้เป็น ห้องปฏิบัติการทางสังคม

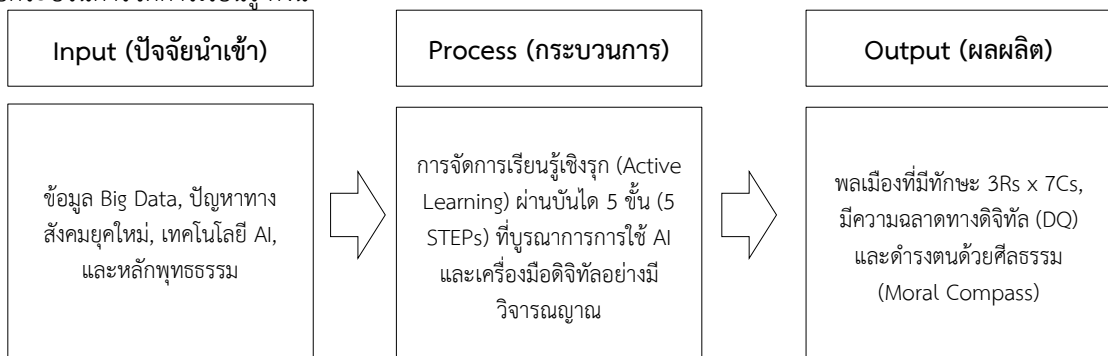
ในส่วนของการขับเคลื่อนด้วยกิจกรรมเชิงรุก (Active Learning Implementation) ครูสังคัมศึกษาต้องเลือกใช้รูปแบบ การสอนที่เน้นการลงมือทำอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เพื่อกระตุ้นการระดมสมอง การใช้โครงงานเป็น ฐานเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมแก้ปัญหาสังคม หรือการใช้กระบวนการวิจัยในการสืบค้นข้อเท็จจริง โดยมีกลไกสำคัญคือ บันได 5 ขั้น (5 STEPs) ที่นำพาผู้เรียนจากการตั้งคำถามเชิงจริยธรรม ไปสู่การสืบค้นองค์ความรู้ สรุปผล สื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และจบลงด้วย การนำองค์ความรู้ไปบริการสังคมและจิตสาธารณะ

เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้มีมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ขั้นตอนของ การบูรณาการพุทธธรรมและจิตวิญญาณครู (Buddhist Integration) จึงเป็นการใส่ใจหัวใจ ลงไปในนวัตกรรม ผ่านการเชื่อมประเด็นทางสังคมเข้ากับหลักสัมมาทิฐิ เพื่อให้ผู้เรียนใช้ปัญญาใน การจำแนกดีชั่ว โดยครูต้องใช้จิตวิทยาพัฒนาการในการปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียนแต่ละระดับชั้น และที่ สำคัญที่สุดคือครูต้องทำหน้าที่เป็นต้นแบบ (Role Model) ที่ียบพร้อมด้วยศีลธรรมและทักษะ ICT Literacy เพื่อนำทางผู้เรียนให้ เป็นพลเมืองดิจิทัลที่ฉลาดและมีคุณธรรม

สุดท้าย กระบวนการทั้งหมดจะถูกตรวจสอบผ่าน การประเมินและสะท้อนผล (Evaluation & Feedback) ตามมาตรฐาน ของ Stuffbeam เพื่อวัดผลผลิต (Output) ว่าผู้เรียนเกิดสมรรถนะตามเป้าหมาย 3Rs x 7Cs จริงหรือไม่ พร้อมทั้งตรวจสอบความ ถูกต้องเหมาะสมตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ ข้อมูลที่ได้รับจากการประเมินนี้จะถูกนำมาเป็นข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อใช้ ในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการสอนให้เป็นพลวัตและทันสมัยอยู่เสมอ ส่งผลให้พุทธนวัตกรรมนี้กลายเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังใน การหล่อหลอมมนุษย์ที่สมบูรณ์ในพุทธศตวรรษที่ 26

สรุป

เพื่อให้เห็นภาพการขับเคลื่อนนวัตกรรมอย่างเป็นรูปธรรม ผู้จัดทำเสนอโครงสร้างเชิงระบบที่ผสมผสานโลกทัศน์พุทธศตวรรษที่ 26 เข้ากับกระบวนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ภาพที่ 4 แผนภาพเชิงระบบ (Visual Model: I-P-O Framework)

พุทธนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกในพุทธศตวรรษที่ 26 คือกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการหลอมรวมเทคโนโลยีล้ำสมัย เข้ากับหลักพุทธธรรมอย่างไร้รอยต่อ เพื่อสร้างพลเมืองดิจิทัลที่มีทั้งสมรรถนะสูงและจิตวิญญาณที่ตื่นรู้โดยขับเคลื่อนผ่าน Visual Model (I-P-O Framework) ที่เริ่มต้นจาก ปัจจัยนำเข้า (Input) บิ๊กดาต้าหรือเอไอ แต่รวมถึงรากฐานของสัมมาทิฐิ เพื่อเป็นเข็มทิศในการคัดกรองข้อมูลข่าวสาร นำไปสู่กระบวนการ (Process) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ทรงพลัง ครูสังคัมศึกษาในยุคนี้จึงสวมบทบาทเป็นกัลยาณมิตร ผู้เปลี่ยนห้องเรียนเป็นพื้นที่ทดลองทางปัญญาผ่านกระบวนการบันได 5 ขั้น (5 STEPs) บูรณาการร่วมกับปัญหาในโลกจริง (PBL) เช่น การวิเคราะห์โครงข่ายความสัมพันธ์ของโลกผ่านหลักอทิปปัจจยตา เพื่อให้ผู้เรียนเห็นถึงผลกระทบของการกระทำในโลกเสมือนที่ส่งผลต่อโลกจริงอย่างถ่องแท้ หัวใจสำคัญที่ทำให้นวัตกรรมนี้โดดเด่นคือการ ประเมินผลตามแนวพุทธ (Buddhist Evaluation) ที่ก้าวข้ามการวัดผลเพียงตัวเลขสู่การสังเกตไตรสิกขา ได้แก่ ศีล คือการมีจริยธรรมดิจิทัลและเคารพพหุวัฒนธรรม สมานี คือความจดจ่อท่ามกลางสิ่งเร้าของ AI และ ปัญญา คือการมีโยนิโสมนสิการที่รู้เท่าทันสื่อและอารมณ์ตนเอง ผลผลิตที่คาดหวัง (Output) มีทักษะ 3Rs x 7Cs และพลเมืองมีสัมมาทิฐิ ที่สามารถใช้เอไอเป็นเครื่องมือสร้างสันติธรรมและแก้ปัญหาสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ พุทธนวัตกรรมนี้จึงเป็นการยืนยันว่า ท่ามกลางกระแสธารแห่งความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในศตวรรษที่ 26 การศึกษาที่สมบูรณ์ต้องสอนให้มนุษย์ฉลาดกว่าหุ่นยนต์ แต่ต้องสอนให้มนุษย์คงความเป็นมนุษย์ที่เปี่ยมด้วยความเมตตาและปัญญา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2564). แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning). [ออนไลน์]. สืบค้นจากแหล่งข้อมูลระบบดิจิทัล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.).
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). การสอนแบบหน่วยเนื้อหาบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2540). แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2553). การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning. [ออนไลน์]. สืบค้นจากเครือข่ายสารสนเทศทางการศึกษา.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2551). ชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา เล่ม 1 หน่วยที่ 1-5. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทิตนา แคมมณี. (2566). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 26). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทักษะแห่งศตวรรษใหม่: ทักษะและความรู้ดิจิทัล. (2569). บทความพลเมืองดิจิทัล. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก: <https://thaidigizen.com>.
- พนมนคร มีราคา. (2560). ครูต้องมีลักษณะอย่างไร... ในพุทธศตวรรษที่ 26, วารสารศึกษาศาสตร์ มจร. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2560).
- _____. (2560). การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ในยุคการศึกษา 4.0, วารสารวิชาการศึกษา.
- ลัดดา สุขปรีดี. (2523). เทคโนโลยีการสอน. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในพุทธศตวรรษที่ 26. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิศรีสุศักดิ์วงศ์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2525). พัฒนาหลักสูตรการสอน-มิติใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ธนนครการพิมพ์.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และทัศนีย์ บุญเดิม. (2540). การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research-based Learning). [ออนไลน์]. สืบค้นจากวารสารวิชาการทางการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.). (2569). แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning). [ออนไลน์]. สืบค้นจากแหล่งข้อมูลระบบดิจิทัล.
- สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. (2569). ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การเรียนรู้ในพุทธศตวรรษที่ 26. [ออนไลน์]. สืบค้นจากแหล่งข้อมูลระบบดิจิทัล (TruePlookpanya).
- เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต. (2528). เทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- Banathy, B. H. (1968). *Instructional systems*. Belmont, CA: Lear Siegler, Inc/Fearon Publishers.
- Bertalanffy, L. V. (1968). *General system theory: Foundations, development, applications*. New York: George Braziller, Inc.
- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). *Active Learning: Creating Excitement in the Classroom*. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1. Washington, D.C.: The George Washington University.
- Jenkins, Henry. (2009). *Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century*. Chicago, IL: The MacArthur Foundation.
- Silver, G. A., & Silver, J. B. (1976). *Introduction to system analysis*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Smith, W. A. (1982). *Management systems: Analysis and application*. Japan: CBS College publishing.
- Stufflebeam, D. L. (1971). *Education evaluation and decision making*. Illinois: Peacock Publishing.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.